

ASPECTE PRIVIND ACTIVITATEA ORGANIZAȚIEI
JUDEȚENE TIMIȘ-TORONTAL
A PARTIDULUI NAȚIONAL ȚĂRĂNESC DIN
ANII 1944-1946 CONSEMNAȚE ÎN ARHIVELE CNSAS

Vasile Rămneanțu*

Cuvinte cheie: Banat, viață politică, Partidul Național Țărănesc

Mots clé: Banat, vie politique, Parti National Paysan

După anul 1944 în viața politică românească un autoritarism fără precedent a luat locul unui experiment de democrație parlamentară¹, e adevărat întrerupt din 1938 de două regimuri nedemocratice.

Pe acest fond, la 1 septembrie 1944, liderul național-țărănist Iuliu Maniu trimitea o circulară tuturor organizațiilor județene ale Partidului Național Țărănesc conținând instrucțiuni privind reluarea activității acestora².

A urmat publicarea în 16 octombrie 1944 a „Manifestului-Program” al Partidului Național Țărănesc, care era o revizuire și adaptare la noile vremuri a programului din 1935, având la bază ideea „statului țăărănesc”³.

După instaurarea la putere a guvernului pro-comunist Petru Groza, împotriva Partidului Național Țărănesc a fost declanșată o campanie politică întâlnită doar în cazul regimurilor politice nedemocratice. Astfel, ziarul central al partidului, „Dreptatea”, a fost interzis, măsura fiind aplicată și asupra presei partidului din țară. Lucrătorii tipografi care au tipărit „Dreptatea” au fost maltratați și internați în lagărul de la Caracal, Casa partidului din București a fost percheziționată, iar arhiva ridicată de poliția Frontului Național Democratic. De asemenea, arhiva personală a lui Iuliu Maniu a fost furată.

*Universitatea de Vest Timișoara, Facultatea de Litere, Teologie și Istorie, bd. Vasile Pârvan, nr. 4, e-mail: vasileramneantu@yahoo.com.

¹ Keith Hitchins, *România. 1866-1947*, București, 1996, p. 533.

² Gheorghe Onișoru, *Alianțe și confruntări între partidele politice din România. (1944-1947)*, București, 1996, p. 94.

³ *Ibidem*, p. 95.

Au început arestările în rândul membrilor și simpatizanților Partidului Național Țărănesc⁴.

Față de toate aceste ilegalități, la 3 ianuarie 1946 conducerea Partidului Național Țărănesc a cerut o serie de asigurări suplimentare care să garanteze aplicarea de către guvernul Groza a hotărârilor Conferinței interaliatate de la Moscova: eliberarea deținuților politici, desființarea formațiunilor paramilitare comuniste, libertatea de întrunire și propagandă, toate acestea urmând a fi supervizate de către aliați⁵.

La 23 februarie 1946 Biroul Partidului Național Țărănesc constata suprimarea libertăților cetățenești și împiedicarea manifestațiilor politice. În același timp, în vederea alegerilor parlamentare s-a avut în vedere o vastă restructurare a organizațiilor teritoriale, un accent deosebit urmând să fie pus pe secțiunile de tineret, femei, profesionale⁶.

Dar atmosfera politică din România devenea tot mai tensionată pe măsură ce se apropiau alegerile generale, fapt ce a determinat conducerea național-țărănistă să-i adreseze lui Stalin un protest în care erau relatate abuzurile comise de autoritățile române: „Presa noastră este aproape desființată. Libertățile sunt suprimate”. Închisorile erau pline de aderenți ai partidului, libertatea de conștiință nu exista, iar asasinatele politice și schingiuirile membrilor opoziției erau săvârșite sub protecția autorităților locale, se sublinia în documentul respectiv⁷.

În ciuda situației deosebit de dificile în care a fost obligat să activeze în perioada 1944-1946, Partidul Național Țărănesc a reușit să polarizeze forțele care s-au opus conștient comunismului în România⁸.

În studiul de față vom prezenta și analiza o serie de documente din Arhivele C.N.S.A.S. referitoare la activitatea organizației județene Timiș-Torontal a Partidului Național Țărănesc din anii 1944-1946.

Pe fondul reapariției pluripartidismului în viața politică românească, la 14 septembrie 1944, în cadrul ședinței organizației județene Timiș-Torontal a Partidului Național Țărănesc, unul dintre liderii acesteia, C. Subțire i-a îndemnat pe cei prezenți să înceapă organizarea cadrelor partidului pe comune și plase.

⁴ *Ibidem*, p. 98.

⁵ *Ibidem*, p. 99.

⁶ *Ibidem*, p. 100.

⁷ *Ibidem*, p. 103.

⁸ *Ibidem*, p. 106.

În condițiile politice complexe din acel moment acesta a arătat necesitatea de a se face zid în jurul tronului⁹.

Din teritoriul județului, președintele organizației de plasă Deta, Pulca, într-o adresă către Ministrul de Interne solicita îndepărtarea din funcție a pretorului. Se consemna că acesta îi amenința pe locuitorii plasei care cunoșteau ilegalitățile săvârșite de liderul administrativ local.

Pretorul era în permanentă legătură cu partizanii sârbi, iar locuitorii unguri erau favoriții acestuia. Totodată, în ziua de 16 decembrie 1944 pe străzile localității Deta maghiarii au strigat „Trăiască Ungaria” și „Jos regele”¹⁰.

Într-o informare trimisă lui Aurel Leucuța, Pulca arăta că în aceeași zi, 60 de persoane, dintre care 40 venite din Timișoara, au atacat Primăria Deta, l-au forțat pe primar să demisioneze, în locul acestuia fiind instalat un cetățean german, iar ca viceprimar unul sârb. Grupul contestatar era alcătuit din unguri, germani și sârbi.

Situația nu s-a calmat în Deta, la 18 decembrie la Fabrica de furnir din localitate muncitori unguri, germani și sârbi, precum și 2-3 români au cerut îndepărtarea oricărui control din partea administrației, declarând că puteau face orice, administratorul neavând ce căuta în fabrică, proprietarii urmând să fie îndepărtați și ei dacă nu îi ascultau pe contestatari. Președintele organizației național-țărănistă de plasă sublinia că în acțiunile lor manifestanții au fost sfătuiți de către preotul maghiar, care avea dosar la Siguranță, și de către pretor¹¹.

La 8 noiembrie 1945 la Timișoara a avut loc o manifestație pro-monarhistă, marea parte a manifestanților provenind din rândul liceenilor de la Liceul Constantin Diaconovici Loga, Liceul Comercial, Industrial și a studenților de la Medicină și Politehnică.

Din relatările celor anchetați reiese că după desfășurarea Te-Deumului săvârșit de ziua onomastică a regelui Mihai I, la Biserica Ortodoxă Română din Iosefin s-a format o coloană de manifestanți care a pornit spre centrul orașului. Înainte de plecare, studenții au împărțit cocarde cu tricolorul și fotografiile ale regelui și reginei. Pe traseu s-au strigat lozinci pro-monarhice, printre care și „Regele și Patria”.

⁹ Arhivele C.N.S.AS, d. 10521, vol. I, f. 239.

¹⁰ *Ibidem*, d. 1715, f. 435. Despre situația tensionată creată în Banat în anii 1944-1945 în urma acțiunilor „partizanilor sârbi” vezi și Vasile Rămneanțu, *Aspecte ale vieții politice din județul Timiș-Torontal în perioada 1944-1945*, în *RI*, 3-4, 1996, p. 205-219.

¹¹ *Ibidem*, f. 436.

La demonstrație au participat și studenți care erau membri ai Partidului Național Țărănesc. Astfel Nicolae Galin, student în anul II la Politehnică, declara că împreună cu alți colegi a devenit membru național-țărănist în august 1945, a participat la ședințele organizației, fiind convins că Partidul Național Țărănesc lucra în interesul poporului și al țării, fiind singurul partid care activa în spiritul prieteniei cu Națiunile Unite. El arăta în declarația dată că la evenimentele din 8 noiembrie 1945 a participat și Bacic Alois, președintele organizației de tineret național-țărăniste¹².

Pe traseul parcurs de către manifestații au avut loc incidente datorate intervenției unor echipe de șoc muncitorești (cei care au intervenit făceau parte și din organizațiile satelit ale Partidului Comunist Român, respectiv din Uniunea Patrioților și Apărarea Patriotică), dar și a militarilor sovietici¹³.

Ciocnirile cele mai dure s-au desfășurat în fața Teatrului¹⁴, unde a intervenit plutonul de gardieni¹⁵.

Manifestația a fost pregătită de către Comitetul Societății Studenților de la Facultatea de Medicină, având loc și o încercare din partea unui cadru didactic de a-i opri pe studenți să se deplaseze la Biserica din Iosefin¹⁶, cât și de către studenții de la Politehnică¹⁷.

Autoritățile au ajuns la concluzia că cei reținuți și cercetați se făceau vinovați de organizarea, instigarea și participarea la tulburările și incidentele din 8 noiembrie 1945. Aceștia au avut legături cu Partidul Național Țărănesc, unul dintre liderii organizației județene Timiș-Torontal ai acestuia, Trifu Ruian, cumpărând în 7 noiembrie de la librăria Niculescu 350 de fotografii ale regelui. Cei reținuți urmau să fie înaintați Parchetului Curții Marțiale¹⁸.

La 15 noiembrie 1945 Chestura Poliției Municipiului Timișoara, Biroul Poliției de Siguranță a înaintat Parchetului Militar de pe lângă Curtea Marțială a Corpului 7 armată dosarele a 27 de arestați în urma evenimentelor din 8 noiembrie. Se preciza că erau urmăriți mai mulți studenți implicați în organizarea

¹² Arhiva Tribunalului Militar Timișoara, *Fond Procuratura Militară Timișoara*, d. 12.260. f. 4-5. În acest moment fondul arhivistic cercetat se află la C.N.S.A.S.

¹³ *Ibidem*, f. 7.

¹⁴ *Ibidem*, f. 11.

¹⁵ *Ibidem*, f. 19.

¹⁶ *Ibidem*, f. 8-9.

¹⁷ *Ibidem*, f. 15.

¹⁸ *Ibidem*, f. 23

manifestației pro-monarhice din data respectivă (printre care și liderul național țărănist, Trifu Ruian) și care erau dispăruți¹⁹.

Cercetările urmau să fie continuate de către Parchetul Militar conform ordinului telefonic din 9 noiembrie 1945 al Ministerului de Război, Direcția Justiției Militare²⁰.

Referindu-se la cele întâmplate la Timișoara cu prilejul zilei onomastice a regelui Mihai I, raportul confidențial din 11 noiembrie 1945 sublinia că în urma zilei de 8 noiembrie 1945 reacțiunea căuta să înfățișeze guvernul Groza ca un guvern de dictatură, deoarece au fost arestați și bătuți cei care au manifestat pentru rege. Erau răspândite știri conform cărora studenții români au fost bătuți de evrei și de reprezentanți ai altor minorități.

Deși manifestația din 8 noiembrie a creat impresia că a fost organizată de către studenții de la Medicină, aceasta a purtat pecetea Partidului Național Țărănesc. Se relatează că în după amiaza zilei respective, la sediul din Timișoara al Partidului Național Țărănesc au sosit foarte mulți membri și simpatizanți ai partidului, probabil după instrucțiuni, dar conducerea organizației nu a fost prezentă.

Raportul conținea și știrea conform căreia studenți de la Medicină, membri ai Partidului Social Democrat, au luat parte activă la manifestația pro-monarhică din 8 noiembrie, comportându-se ca reacționari²¹.

Un alt raportul confidențial, din 10 noiembrie 1945, analiza evenimentele petrecute cu două zile în urmă. Autorul documentului a purtat discuții cu conducători și tineri național-țărăniști, iar din informațiile sale, pregătirea manifestației s-a făcut pe baza instrucțiunilor venite de la București.

Unul dintre conducătorii morali și organizatorici ai Partidului Național Țărănesc era Negru Emil, directorul firmei „România”. Acesta ținea legătura cu alți lideri național-țărăniști, precum Subțire, Iuga, Ruian. Firma acestuia era caracterizată ca fiind „tipic hitleristă”.

O altă informație consemna că în cercurile competente de partid și în cele cunoscute ca fiind antidemocratice se vorbea mult că la organizarea evenimentelor din 8 noiembrie 1945 Coriolan Băran „n-ar fi avut rol neînsemnat”. Se presupunea că fostul lider național-țărănist era conducătorul

¹⁹ *Ibidem*, f. 36.

²⁰ *Ibidem*, f. 1.

²¹ Arhivele C.N.S.A.S., d. 10521, vol. I, f. 255.

moral al unei părți a tineretului. Documentul mai arăta că numărul membrilor „Asociației Amicii Americii” din Timișoara era de circa 892, iar din provincie de circa 1500²².

În privința fostului fruntaș național-țărănist din Banat, Coriolan Băran, acesta era după război conducătorul filialei Y.M.C.A. (*Young Men Christian*) din Timiș-Torontal, organizație care în România era coordonată de către colonelul american Franklin Eduard Stewens. Potrivit autorităților, societatea căuta să organizeze tineretul școlar secundar și universitar reacționar și, în limita posibilităților, și pe tinerii muncitori în spirit naționalist și anticomunist²³.

Colonelul F. Stewens s-a aflat la Timișoara în intervalul 3-8 noiembrie 1946, prilej cu care Coriolan Băran i-a înaintat un memoriu de circa 10-15 pagini din partea celor trei partide democratice din opoziție, semnat de către liderul organizației Timiș-Torontal a Partidului Național Țărănesc, Sever Bocu, din partea Partidului Național Liberal de Fărcășanu, iar din cea a Partidului Social Democrat Titel Petrescu de Traian Novac. Documentul se referea la ilegalitățile săvârșite de către autorități și de reprezentanții Blocului Partidelor Democratice în campania electorală desfășurată până în acel moment. Reprezentantul american i-a promis lui Coriolan Băran că memoriul opoziției va ajunge cât mai repede la locul potrivit²⁴.

Tot cu prilejul vizitei respective, Iosif Albu, un lider marcant al organizației județene Timiș-Torontal a Partidului Național Țărănesc, s-a întâlnit cu Stewens, discutându-se chestiuni politice, omul politic bănățean furnizându-i „materiale de antipropagandă referitoare la metodele tehnice ce vor fi aplicate de Blocul Partidelor Democratice în cursul alegerilor și felul cum a fost împiedicat Partidul Național Țărănesc de a dezvolta o liberă propagandă în campania electorală”²⁵.

Nota informativă din 13 aprilie 1945 se referă la manifestele Tineretului Universitar Național-Țărănesc intitulate „Simple întrebări” și care ar circula la Școala Politehnică din Timișoara, specificându-se că ar fi colportate de către studenții Vintilă Pompiliu, Moldovan Mircea, ultimul lipind manifestul pe geamurile cantinei Școlii Politehnice²⁶.

²² *Ibidem*, f. 256.

²³ *Ibidem*, d. 10174, f. 49.

²⁴ *Ibidem*, f. 50.

²⁵ *Ibidem*, f. 51-52.

²⁶ *Ibidem*, d. 10521, vol. I, f. 294.

Într-o adresă a Inspectoratului Regional de Poliție Timișoara către Chestura Poliției Municipiului Timișoara se relatează că în noaptea de 2-3 august 1945 au fost lipite pe pereții și geamurile vitrinelor din străzile și piețele mai frecventate vigniete cu următoarele lozinci: „Jos dictatura Groza”; „Jos guvernul”; „Poporul vrea alegeri”, precum și fotografiile având scris în față „Iuliu Maniu președintele PNȚ”. Se cerea identificarea rapidă a celor ce le-au răspândit²⁷.

La 31 august 1945 a avut loc ședința organizației județene a Partidului Național Țărănesc, la care s-a hotărât depunerea unei munci cât mai intense în vederea viitoarelor alegeri.

Cuvântarea a fost ținută probabil de către profesorul Apostolescu, acesta afirmând că trebuia explicat țăranilor că modul de înscriere în Partidul Comunist Român, precum și în Partidul Social Democrat, „era aproape silit”. Astfel, în cazul organizării de alegeri, aceste partide nu ar mai putea lua parte la guvernarea țării, de partea Partidului Național Țărănesc situându-se marea majoritate a populației.

Ședințele organizației erau ținute regulat, în fiecare vineri și duminică, discutându-se programul partidului, despre democrație, situația politică la zi. Se propunea ținerea sub supraveghere a membrilor național-țărăniști care au activat în trecut în mișcarea legionară²⁸.

Alte manifeste și buline aparținând Partidului Național Țărănesc au fost răspândite în Timișoara în noaptea de 30-31 august, manifestul fiind intitulat „Buletin informativ”, iar pe buline se găsea scris „Trăiască Iuliu Maniu”²⁹.

Drept urmare, un proces verbal întocmit la 1 septembrie 1945 relatează despre perchezițiile efectuate de către Siguranță la sediul Partidului Național Țărănesc, fiind ridicată o mașină de scris pentru a se verifica dacă buletinul informativ a fost multiplicat la aceasta, dar rezultatul a fost negativ³⁰.

În dimineața zilei de 23 noiembrie 1945 au fost descoperite pe ușile instituțiilor publice, pe pereții Teatrului și ai cinematografelor din oraș afișe bătute la șapirograf, cu caracter subversiv, intitulate „Români”³¹.

²⁷ *Ibidem*, f. 304 bis.

²⁸ *Ibidem*, f. 319.

²⁹ *Ibidem*, f. 321.

³⁰ *Ibidem*, f. 325.

³¹ *Ibidem*, f. 334.

Pe de-altă parte, Chestura Poliției municipiului Timișoara, Biroul Poliției de Siguranță înaintând Inspectoratul Regional de Poliție dosarul lui Trifu Ruian, vicepreședintele organizației județene a Partidului Național Țărănesc, propunea internarea acestuia în lagăr, fiind considerat un element reacționar³².

Un alt document sublinia că în vederea alegerilor parlamentare, organizația județeană Timiș-Torontal a Partidului Național Țărănesc desfășura acțiuni propagandistice la sate, la orașe propaganda având loc în special în rândul studenților. Se încerca să se demonstreze că Partidul Comunist Român era condus de evrei (Ana Pauker) și de maghiari (Vasile Luca). Până la data de 16 decembrie 1945 toți național-țărăniștii au sabotat din toate punctele de vedere guvernul Petru Groza.

Documentul mai menționează existențe în cadrul organizației județene a unor disensiuni, profesorul Apostolescu pronunțându-se pentru completa unire cu Frontul Național Democratic, o altă grupare urmând linia lui Nicolae Lupu³³.

Inspectoratul Regional de Poliție Timișoara, Serviciul Poliției de Siguranță sublinia că în urma Conferinței interaliate de la Moscova organizația național-țărănistă din regiune și-a reluat activitatea, începând cu verificarea vechii conduceri și desemnarea membrilor în comitetul județean și municipal.

Evenimentele din 16 februarie 1946 au fost exploatate propagandistic de către Partidul Național Țărănesc, arătându-se că guvernul Petru Groza nu lucra pe linia celor discutate la Moscova, iar din cauza oprimării, partidul nu putea să-și expună punctele de vedere ale programului său.

În vederea alegerilor parlamentare propaganda era realizată prin lansări de manifeste și mai ales prin propaganda desfășurată de la om la om³⁴.

O altă notă arăta că național-țărăniștii desfășurau o activitate mai intensă la sate. Împreună cu Partidul Național Liberal Brătianu și cu Partidul Social Democrat Titel Petrescu au constituit Blocul partidelor de opoziție având scopul

³² *Ibidem*, f. 323.

³³ *Ibidem*, f. 262.

³⁴ *Ibidem*. În ziua de 6 februarie 1946 o adunare național-țărănistă desfășurată la Arad a fost atacată de către comuniști, mai mulți participanți la manifestație fiind grav răniți, existând și victime omenești. În aceeași zi sediile Partidului Național Țărănesc, redacției ziarului „România democratică”, Partidului Național Liberal (fiind ucis un membru al organizației) din oraș au fost devastate, vezi Procesul Comunismului-Cicerone Ionițiu -Viața politică și ..., în www.procesulcomunismului.com/.../docs/maniu2p_41.htm. și www.scribd.com.>Books-Non-fiction> History.

de a veghea ca preliminariile lucrărilor de alegeri și alegerile propriu-zise să aibă loc în deplină libertate și corectitudine, fiecare partid păstrându-și deplina libertate de acțiune³⁵.

În urma falsificării alegerilor parlamentare din 19 noiembrie 1946 și la nivelul organizației național-țărăniște Timiș-Torontal exista o stare de nemulțumire. Se sublinia că s-a declanșat o campanie internă și externă pentru nerecunoașterea și anularea alegerilor. Au fost lansate zvonuri privind organizarea de noi alegeri.

Documentul remarca existența speranței în izbucnirea unui conflict armat între sovietici și anglo-americani, terminat cu victoria ultimilor, astfel ca Iuliu Maniu, susținut de către puterile democrate occidentale, să ajungă în fruntea țării. Propaganda dusă în acest sens era foarte abil condusă, utilizându-se metoda zvonului care era răspândit de la om la om³⁶.

Existau informații privitoare la decizia ca pe lângă fiecare organizație județeană să se înființeze o secție de tineret. Acțiunea urma să fie condusă de către tineretul universitar care trebuia să educe tineretul în sensul ca acesta să nu mai constituie masa de manevră a celor animați de ambiții personale și de a nu mai fi antrenat în jocul „de-a pistoalele”.

Tinerii trebuiau să-și poată spune cuvântul și doleanțele, să-și ceară dreptul la viață liberă. Se arăta că tineretul universitar lupta pentru gratuitatea învățământului secundar, pentru asigurarea existenței celor săraci. În organizațiile de tineret național-țărănesc puteau să se înscrie toți tinerii de la sate și din fabrici, având vârsta cuprinsă între 18 și 25 de ani. Erau prevăzute măsuri de identificare și de verificare a persoanelor care urmau să conducă aceste organizații³⁷.

Autoritățile au sesizat și faptul că doi lideri marcantți ai organizației județene Timiș-Torontal a Partidului Național Țărănesc, Liviu Gabor și Iosif Albu, au purtat tratative cu Coriolan Băran în vederea alcătuirii noului program de activitate al organizației de tineret național-țărăniște, cât și al tineretului din mediul rural ce nu făcea parte din niciun partid politic. Principalul scop al acestuia îl constituia educarea tineretului într-un spirit democratic, având ca model Vestul, pentru a echilibra influența de stânga venită din partea Uniunii Tineretului Comunist și a organizației Tineretului Progresist.

³⁵ *Ibidem*, f. 266.

³⁶ *Ibidem*, 267.

³⁷ *Ibidem*, f. 328.

Tânărul din mediul rural trebuia pregătit prin intermediul Y.M.C.A. și a organizațiilor de tineret ale partidelor istorice pentru a deveni un bun agricultor (fermier-capitalist) și instruit politiceste pentru a nu abandona principiile democratice. Se urmărea desfășurarea unei contrapropagande față de sistemul colhoznic și îndemnarea tineretului din mediul rural să simpatizeze cu lumea anglo-saxonă.

Prin intermediul Y.M.C.A. și a partidelor istorice urmau să fie organizate concursuri agricole cu premii însemnate, premianții pe țară având ocazia să viziteze o bună parte a continentului american. Se sublinia că cercurile reacționare vor organiza echipe speciale care urmau să transpună noul program în practică, cu ajutorul secretarilor organizației Y.M.C.A. și ai reprezentanților partidelor istorice din mediul rural³⁸.

În anul 1947 colonelul american Stewens s-a aflat din nou la Timișoara, Coriolan Băran informându-l despre numărul și numele membrilor din regiune ai Partidului Național Țărănesc arestați de către Siguranță, precum și despre colaborarea dintre filiala din Banat a Y.M.C.A. și organizația județeană Timiș-Torontal a Partidului Național Țărănesc Maniu³⁹.

În final, vom prezenta un document care nu are legătură cu evenimentele politice din Banat, dar care este sugestiv pentru ce se întâmpla în Ardeal începând cu toamna lui 1944. Poliția orașului Beiuș consemna că românii din Ardealul de Nord își strângeau rândurile în jurul Partidului Național Țărănesc, intelectualii români constatând că sunt neglijați de către autoritățile române.

Pe de-altă parte, elementul maghiar rămas în teritoriu avea scopuri bine definite, respectiv de a salva, prin orice mijloace, teritoriul Ardealului pentru Ungaria. În acest scop maghiarii s-au transformat peste noapte în adepții principiilor extremiste de stânga, femeile s-au oferit cu totul militarilor sovietici, românii fiind denunțați că ar fi hitleriști.

Se sublinia că ungerii ar prefera mai bine o Ungarie Sovietică, având în componența ei și Ardealul de Nord, sperând ca apoi să recupereze și Ardealul de Sud sau, în cazul cel mai rău, Ardealul să devină independent.

În altă ordine de idei, armata de ocupație sovietică a sigilat fabricile și tipografiile pe care a început să le transfere în Uniunea Sovietică, considerându-le capturi de război din teritoriul Ungariei, neținând astfel seama de faptul că

³⁸ *Ibidem*, d. 10174, f. 54-55.

³⁹ *Ibidem*, f. 6.

Ardealul de Nord aparținea României. Informațiile erau catalogate ca fiind sigure și verificate⁴⁰.

În perioada pe care ne-am propus să o analizăm organele Ministerului de Interne și în special Siguranța au urmărit cu mare atenție activitatea desfășurată de către organizația județeană Timiș-Torontal a Partidului Național Țărănesc. Astfel, documentele cercetate conțin date despre reorganizarea organizației după 23 august 1944, programul partidului, discuțiile care aveau loc în timpul ședințelor comitetului județean, modul cum a fost pregătită și s-a desfășurat campania electorală pentru alegerile parlamentare din noiembrie 1946, disensiunile dintre unii lideri referitoare la politica de alianțe a partidului, precum și nemulțumirile legate de falsificarea alegerilor parlamentare.

Au fost consemnate și primele acțiuni ale comuniștilor de preluare prin forță a conducerilor instituțiilor administrative, a unor obiective industriale din Timiș-Torontal. Astfel în decembrie 1945 șeful organizației național țărăniste din plasa Deta sesiza că în localitatea Deta elemente de stânga, în mare parte minoritari unguri, germani și sârbi, sprijinite de pretorul plasei, i-au îndepărtat din funcții pe primarul și pe viceprimarul localității. Pe de altă parte, muncitori maghiari, sârbi, germani și câțiva români de la Fabrica de furnir au cerut încetarea oricărui control din partea administrației fabricii, plecarea administratorului, amenințând și cu îndepărtarea proprietarilor dacă nu le sunt ascultate cererile.

Potrivit autorităților, în organizarea manifestației promonarhiste de la Timișoara din 8 noiembrie 1945, un rol important l-a avut Partidul Național Țărănesc.

Autoritățile Ministerului de Interne au urmărit identificarea autorilor care lansau în Timișoara manifeste (potrivit acestora unele fiind elaborate și răspândite de către organizația național-țărănistă) cu conținut anticomunist, antiguvernamental, favorabil Partidului Național Țărănesc, în care se cerea și organizarea de alegeri libere. În acest sens, Siguranța a percheziționat sediul Partidului Național Țărănesc din Timișoara, fiind ridicată o mașină de scris pentru a se verifica dacă unele dintre manifestele apărute au fost multiplicare la aceasta, dar rezultatul a fost negativ.

Unuia dintre liderii marcantți ai organizației județene Timiș-Torontal ai Partidului Național Țărănesc i s-a întocmit dosar, propunându-se internarea acestuia în lagăr ca fiind un element reacționar.

⁴⁰ *Ibidem*, d. 10521, vol. I, f. 245.

Documentele surprind legăturile existente între colonelul american Franklin Stewens, reprezentantul în România a organizației *Young Men Christian* (Y.M.A.N.), considerată de autorități că își propunea să organizeze în special tineretul studios în spirit anticomunist, și liderii național-țărăniști din Timiș-Torontal. Din partea conducerii organizației județene Timiș-Torontal a Partidului Național Țărănesc, a celei național-liberale și a celei social-democrate Titel Petrescu i-a fost înmănat, prin intermediul lui Coriolan Băran, președintele filialei bănățene a Y.M.C.A., reprezentantului american un memoriu în care erau relatate ilegalitățile săvârșite de către autorități și de reprezentanții Blocului Partidelor Democratice în timpul campaniei electorale.

Existau și informații privind constituirea secțiilor de tineret ale Partidului Național Țărănesc pe lângă organizațiile județene, trebuind a fi identificați viitorii lideri ai acestora. În acest sens sunt evidențiate întrevederile avute de către Coriolan Băran cu lideri ai organizației județene Timiș-Torontal a Partidului Național Țărănesc în vederea realizării noului program de activitate al tineretului național-țărănist, precum și al celui din mediul rural neîncadrat politic, considerat a fi reacționar, întrucât prevedea educarea tinerilor respectivi în spirit democratic, iar din punct de vedere profesional formarea a unor buni agricultori (fermier-capitalist).

Analiza documentelor evidențiază clar că, în perioada pe care am avut-o în vedere, România se îndrepta tot mai mult spre un sistem politic autoritar, organizația județeană Timiș-Torontal a Partidului Național Țărănesc fiind nevoită să activeze în condiții deosebit de dificile, neîntâlnite într-un regim politic democratic.

DES ASPECTS SUR L'ACTIVITE DE L'ORGANISATION
DEPARTAMENTALE DE TIMIS-TORONTAL DU PARTI NATIONAL
PAYSAN D'ENTRE LES ANNEES DE 1944-1946, CONSIGNES DANS
LES ARCHIVES DE C.N.S.A.S.

Résumé

Dans cette étude-ci nous présenterons et nous analyserons aussi toute une série de documents des Archives de C.N.S.A.S. concernant l'activité de l'organisation départementale de Timiș-Torontal du Parti National Paysan, déroulée entre les années de 1944-1945.

Dans le période ci analysé, les organes du Ministère des Affaires Internes, en spécial la Sûreté, ont surveillé avec une attention spéciale l'activité déployée par l'organisation départementale de Timiș-Torontal du Parti National Paysan. Ainsi, les documents recherchés contiennent des informations sur sa réorganisation après le 23 Août 1944, sur le programme du parti, sur les discussions qui avaient eu lieu dans les séances de celle-ci, sur le mode dont on a préparé la campagne électorale pour les élections parlementaires de novembre 1946, montrant aussi les dissensions d'entre quelques-uns de dirigeants concernant la politique d'alliances du parti et les mécontentements générés par la falsification des élections parlementaires.

On a cosigné aussi les premières actions des communistes pour changer, en usant de la force, les facteurs dirigeants des quelques institutions administratives et aussi de prendre en maîtrise des objectifs industriels de Timiș-Torontal. Ainsi, le chef de l'organisation national paysanne de l'arrondissement de Deta réclamait que des éléments gauchistes, appartenant à des minorités hongroises, allemandes et serbes, ayant l'appui du prêteur de cet arrondissement, ont renvoyé de leurs fonctions le maire et le vice maire. D'autre part, des travailleurs hongrois, serbes et allemands et quelques roumains de la Fabrique de placage ont sollicité l'interdiction de tout contrôle de la part de l'administration de cette entreprise, la démission de l'administrateur, menaçant avec la chasse de celui-ci si leurs demandes sont ignorées.

Selon les autorités, dans l'organisation de la manifestation pro monarchiste de Timișoara, le 8 novembre 1945, un rôle important l'a eu le Parti National Paysan.

Les autorités du Ministère des Affaires Internes ont essayé l'identification des auteurs des manifestes (selon celles-ci quelques-unes étant élaborés et répandus par l'organisation national paysanne) anticommunistes, antigouvernementales et favorables au Parti National Paysan, manifestes qui réclamaient des élections libres. En ce sens, la Sûreté a effectué une perquisition au siège de ce parti de Timișoara, confisquant la machine à écrire pour vérifier si ces manifestes ont été multipliés à celle-ci, mais le résultat a été négatif.

On a dressé aussi un dossier pénal pour l'un des dirigeants importants de cette organisation départementale, tout en proposant son emprisonnement dans le camp de concentration car il était considéré un élément réactionnaire.

Les documents surprennent les liaisons d'entre le colonel américain Franklin Stewens, le représentant dans la Roumanie de l'organisation Young Men Christians (Y.M.A.N.), les autorités considérant que celle-ci avait pour but d'organiser la jeunesse étudiante en un esprit anticommuniste, et les leaders nationaux paysans de l'organisation départementale de Timiș-Torontal. Les dirigeants de cette filiale, les leaders national libéraux et ceux social démocrates (la faction Titel Petrescu) ont remis, par l'intermède de Coriolan Băran, le président de la filiale banatienne de Y.M.C.A., un mémoire au représentant américain où ils dénonçaient tous les abus et les illégalités commis par les autorités et les représentants du Block des Partis Démocratiques pendant la campagne électorale.

Il existaient aussi des informations sur la constitution des sections pour les jeunes national paysans auprès des organisations départementales, s'avérant nécessaire pour les autorités communistes l'identification de leurs leaders. En ce sens, sont mises en évidence les entrevues eues par Coriolan Băran avec des dirigeants du de l'organisation départementale de Timiș-Torontal du Parti National Paysan pour mettre au point le programme d'activité de la jeunesse national Paysanne, y ajoutant les jeunes du milieu rural qui n'avait aucun encadrement politique, considéré également réactionnaire, car celui-ci prévoyait l'éducation de tous ces jeunes gens en un esprit démocratique et, du point de vue professionnel, des bons agriculteurs (c'est à dire des fermiers capitalistes).

L'analyse de ces documents montre clairement que la Roumanie, dans la période étudiée, se dirigeait de plus en plus vers un régime autoritaire, l'organisation départementale de Timiș-Torontal du Parti National Paysan étant forcée de déployer son activité dans des conditions extrêmement difficiles, inexistantes dans un régime démocratique.